

BÀI 3: TRANH TĨNH VẬT CHẤT LIỆU CHÌ, THAN — TIẾT 11+12

I. MỤC TIÊU

1. Về kiến thức

- Hệ thống hóa khái niệm, đặc điểm và chất liệu của tranh tĩnh vật.
- Ghi nhớ quy trình 5 bước và vai trò của bố cục, hình khối, sắc độ, ánh sáng, bóng đổ, luật xa-gần.
- Vận dụng kiến thức để phân tích tranh và trả lời câu hỏi ôn tập.

2. Về năng lực

- Tự học, hợp tác, trao đổi và phản hồi; sử dụng nền tảng số làm bài trắc nghiệm khi có điều kiện.

3. Về phẩm chất

- Trung thực khi làm bài; tích cực trao đổi và tôn trọng ý kiến của bạn.

II. THIẾT BỊ DẠY HỌC VÀ HỌC LIỆU

1. Đối với giáo viên

- SGK, SGV, KHBD; một số tư liệu, sản phẩm, tác phẩm mỹ thuật liên quan đến tranh tĩnh vật chất liệu than, chì.
- Máy tính, máy chiếu (nếu có); video AI phục vụ khởi động; bài giảng PowerPoint/Canva.
- Quizizz/Kahoot, kenhhoctap.edu.vn, Padlet; phần mềm/ứng dụng vẽ như Canva, ibis Paint X, Sketchbook khi có điều kiện.
- Mẫu vật tĩnh vật, tranh ảnh minh họa, giấy vẽ, bút chì 2B/6B hoặc than vẽ, tẩy, gọt bút chì.

2. Đối với học sinh

- SGK; giấy vẽ, bút chì 2B/6B hoặc than vẽ; tẩy, gọt bút chì.
- Tranh ảnh, tư liệu sưu tầm liên quan đến bài học; điện thoại thông minh hoặc máy tính bảng có Internet nếu điều kiện cho phép.

III. TIẾN TRÌNH DẠY HỌC

HOẠT ĐỘNG 1: KHỞI ĐỘNG

- a. Mục tiêu: Kết nối kiến thức về đặc điểm tranh tĩnh vật với thao tác thực hành.
- b. Nội dung: Quan sát một tranh tĩnh vật hoàn chỉnh và một hình đang phác thảo; dự đoán các bước cần thực hiện để đi từ phác thảo đến hoàn thiện.
- c. Sản phẩm học tập: Trình tự thao tác dự đoán của HS.
- d. Tổ chức thực hiện:

Bước 1. GV chuyển giao nhiệm vụ: Chiếu hai hình ảnh ở hai giai đoạn; yêu cầu HS nêu điểm khác nhau và dự đoán bước vẽ tiếp theo.

Bước 2. HS thực hiện nhiệm vụ: HS quan sát, trao đổi cặp đôi và sắp xếp các thao tác theo trình tự.

Bước 3. Báo cáo, thảo luận: HS nêu phương án; lớp nhận xét.

Bước 4. Đánh giá: GV giới thiệu mục tiêu tiết học: nắm quy trình và vận dụng vào bài vẽ tĩnh vật chì/than.

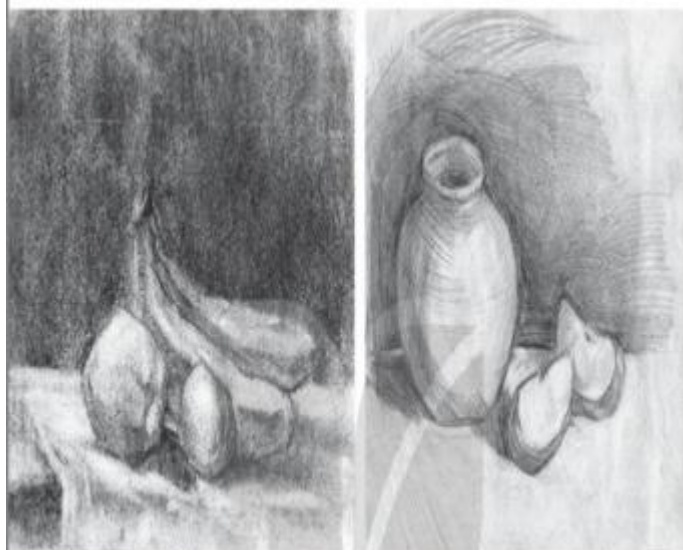
HOẠT ĐỘNG 2: KHÁM PHÁ

- a. Mục tiêu: Tìm hiểu quy trình 5 bước và thao tác cơ bản.
- b. Nội dung: Tìm hiểu: (1) phác thảo bố cục, sắp xếp vật bằng hình khối đơn giản; (2) xác định hình và chi tiết, tẩy nét thừa; (3) thể hiện đậm-nhạt, sáng-tối; (4) thể hiện tương quan giữa các vật trong không gian; (5) hoàn thiện sản phẩm.
- c. Sản phẩm học tập: Sơ đồ quy trình 5 bước và mô tả được nhiệm vụ của từng bước.
- d. Tổ chức thực hiện:

HOẠT ĐỘNG CỦA GV- HS	DỰ KIẾN SẢN PHẨM	NLS
Bước 1: GV chuyển giao nhiệm vụ học tập - GV dẫn dắt: + Có nhiều cách để vẽ một bức tranh tĩnh vật, việc diễn tả chính xác vật được nhìn thấy thường được hiểu là cách vẽ tả thực. + Cần được trang bị một số kiến thức về hình khối, phối cảnh cũng như luật xa gần. Đầu tiên là những bài vẽ tĩnh vật các hình khối cơ	Nhận biết <i>Các bước vẽ một bức tranh tĩnh vật :</i> - Bước 1: Phác thảo bố cục, sắp xếp các sự vật bằng các hình khối đơn giản. - Bước 2: Xác định hình chi tiết của sự vật, tẩy đi nét	

bản bằng chì hoặc than.

- GV trình chiếu cho HS quan sát một số sản phẩm



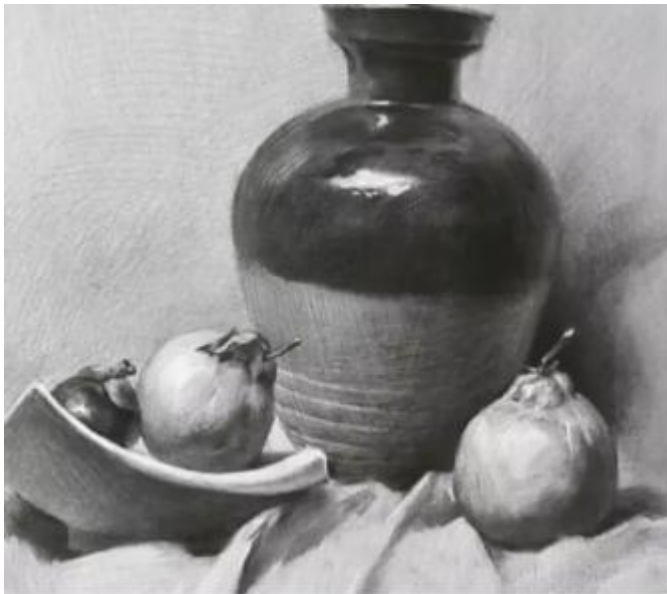
Nguyễn Bá Kiên, Quả chuối, tranh chất liệu than¹³

Nguyễn Bá Kiên, Bình gốm, tranh chất liệu chì¹⁴

mỹ thuật tranh tĩnh vật bằng chất liệu chì, than:

thừa.

- Bước 3: Thể hiện đậm nhạt, sáng tối của sự vật.
- Bước 4: Thể hiện tương quan giữa các sự vật trong không gian.
- Bước 5: Hoàn thiện sản phẩm.



6.2.NC1b: HS điều chỉnh được các hệ thống AI nghệ thuật tạo sinh thông qua kịch bản lệnh và tham số mỹ học để kết xuất hình ảnh bố cục mảng sáng/tối giả lập phù hợp với nhu cầu mỹ thuật cụ thể.

5.1.NC1b: Chọn được các giải pháp công nghệ kỹ thuật số khả thi (Canva/phần mềm đồ họa máy tính) để trực quan hóa sơ đồ quy trình bài học.

- Sau khi quan sát, GV giới thiệu cho HS các bước thể hiện một bức tranh tĩnh vật.
- GV yêu cầu HS thực hành: *Bày mẫu và thực hiện một bức tranh tĩnh vật chì hoặc than.*
- GV yêu cầu các nhóm sử dụng phương tiện công nghệ thông minh truy cập công cụ AI nghệ thuật tạo sinh (Gen AI). HS tiến hành viết câu lệnh (Prompt) mỹ thuật chi tiết và điều chỉnh các thông số hệ thống AI tùy chỉnh (như quy định luồng sáng chiếu xiên 45 độ, phong cách kí họa chì xộp, chất liệu bình thủy tinh/gốm nhám) để kết xuất ra hình ảnh khối giả lập sáng tối hoàn hảo bám sát nhu cầu cụ thể của bài vẽ truyền thống thực tế.

Bước 2: HS thực hiện nhiệm vụ học tập

- HS quan sát các bức tranh vẽ bằng chất liệu than chì.
- HS làm việc cá nhân vẽ bài mỹ thuật truyền thống trên giấy vẽ; đồng thời kết hợp làm việc nhóm tinh chỉnh câu lệnh prompt trên AI tạo sinh kỹ thuật số nhằm giải quyết tình huống vướng mắc về luật xa gần, độ loang bóng đổ bóng của khối vật thể cầu/trụ phức tạp.
- HS lắng nghe GV giới thiệu các bước thể hiện một bức tranh tĩnh vật chất liệu chì, than.
- HS bày mẫu và thực hiện một bức tranh tĩnh vật chì hoặc than.
- GV quan sát việc tham gia hoạt động học trên lớp của HS và hỗ trợ HS (nếu cần thiết).

Bước 3: Báo cáo kết quả hoạt động và thảo luận

- GV mời đại diện một số HS trình bày và giới thiệu về sản phẩm tranh tĩnh vật chì hoặc than trước lớp.
- GV mời các HS khác quan sát, nhận xét, góp ý.

Bước 4: Đánh giá kết quả, thực hiện nhiệm vụ học

tập		
GV đánh giá, nhận xét, chuẩn kiến thức.		

HOẠT ĐỘNG 3: NHẬN BIẾT

a. Mục tiêu: Thông qua hoạt động, HS củng cố nhận biết về thể loại tranh tĩnh vật chì, than.

b. Nội dung

- Căn cứ vào những kiến thức đã học, nêu cách nhận biết thể loại tranh tĩnh vật so với các thể loại khác;

- Hãy phân tích một bức tranh tĩnh vật chì hoặc than để làm rõ về ý tưởng, ngôn ngữ tạo hình của loại tranh này.

c. Sản phẩm: Nhận biết của HS về kiến thức, kỹ năng về tranh tĩnh vật chất liệu chì, than.

d. Tổ chức thực hiện

Bước 1: GV chuyển giao nhiệm vụ học tập

- GV tổ chức cho HS chia nhóm thảo luận theo hai nội dung:

+ *Nêu cách nhận biết thể loại tranh tĩnh vật so với tranh thể loại và chất liệu khác.*

+ *HS, nhóm HS hoặc GV lựa chọn tranh cho HS để phân tích làm rõ đặc điểm của tranh tĩnh vật chất liệu chì, than (2 - 3 trang khác nhau) nhằm thể hiện sự đa dạng về ngôn ngữ, nội dung, hình thức trong tranh tĩnh vật chất liệu chì, than.*

- GV yêu cầu HS ghim kết quả thảo luận nhóm dưới dạng trang văn bản số đa phương tiện sử dụng phần mềm đồ họa lên bảng điện tử dùng chung Padlet lớp học.

Bước 2: HS tiếp nhận, thực hiện nhiệm vụ học tập

- HS căn cứ vào những kiến thức đã học, nêu cách nhận biết thể loại tranh tĩnh vật so với các thể loại khác;

- HS làm việc theo nhóm, mở thiết bị số cá nhân để tương tác, viết các phân tích mỹ học biện luận mỹ thuật truyền thống.

- HS ứng dụng phần mềm vẽ kỹ thuật số phác thảo thử sơ đồ mảng khối (Canva) để giải thích cho bạn học hiểu thuật ngữ "đỉnh cao nghệ thuật sắp đặt", "cái động trong cái tĩnh" hay tính chất "mang đến sự an yên" đặc thù của tĩnh vật họa. HS ứng dụng phần mềm vẽ kỹ thuật số phác thảo thử sơ đồ mảng khối (Canva) để giải thích cho bạn học hiểu thuật ngữ "đỉnh cao nghệ thuật sắp đặt", "cái động trong cái tĩnh" hay tính chất "mang đến sự an yên" đặc thù của tĩnh vật họa.

- HS phân tích một bức tranh tĩnh vật chì hoặc than để làm rõ về ý tưởng, ngôn ngữ

tạo hình của loại tranh này.

- GV hướng dẫn, hỗ trợ HS (nếu cần thiết).

Bước 3: Báo cáo kết quả hoạt động, thảo luận

- Đại diện các nhóm lần lượt trình bày kết quả phân tích mỹ thuật trước lớp thông qua giao diện Padlet trực tuyến.

+ *Cách nhận biết thể loại tranh tĩnh vật so với tranh thể loại và chất liệu khác:*

- *Định cao nghệ thuật sắp đặt trong tranh tĩnh vật: tranh tĩnh vật chất liệu chì, than được sắp xếp theo một trật tự cố định trong mỗi bức tranh. Vị trí của từng đồ vật thể hiện dụng ý nghệ thuật của mỗi họa sĩ.*

-*Nghệ thuật ẩn dấu điều giản dị: Từ những đồ vật vô tri vô giác nhưng qua sự tỉ mỉ và công phu từ đôi bàn tay tài hoa của người họa sĩ đã biến thành một bức tranh đẹp. Những bức tranh sơn dầu tĩnh vật dù được dùng màu nhạt hay đậm, nét vẽ thô cứng hay trau chuốt đều tạo ấn tượng mạnh cho người xem. Người nghệ sĩ để lồng ghép vào trong mỗi bức tranh tất cả những tình cảm, cảm xúc chúng ta lại dễ bỏ qua.*

-*Cái động trong cái tĩnh: mình họa những đồ vật ở trạng thái tĩnh nhưng lại không phải tĩnh. Những bình hoa, chén nước, ... bất động vô hồn, nhưng lại có cả những bước đi tâm trạng của thời gian, không gian, ...*

-*Mang đến sự an yên: khi đứng trước một bức tranh tĩnh vật, người xem như tĩnh lại, người họa sĩ đã giúp ta tìm lại những điều quý giá đó qua hình ảnh của những đồ vật vô tri vô giác.*

+ *HS chọn 1-2 bức tranh tĩnh vật chì hoặc than và phân tích để làm rõ về ý tưởng, ngôn ngữ tạo hình của loại tranh này.*

- GV yêu cầu các HS khác theo dõi, đặt câu hỏi để làm rõ các vấn đề cần quan tâm hoặc chưa rõ.

Bước 4: Đánh giá kết quả, thực hiện nhiệm vụ học tập

- GV đánh giá, nhận xét, chuẩn kiến thức.

[2.1.NC1a: HS sử dụng công nghệ số và phương tiện truyền thông mạng kết nối internet để tương tác giao tiếp, viết nhận xét đồng đẳng bài học mỹ thuật.

3.2.NC1a: HS sử dụng phần mềm đồ họa thiết kế mỹ thuật và kỹ năng xử lý định dạng hình ảnh sơ đồ số để hỗ trợ hoạt động trao đổi kiến thức nhóm hiệu quả.]

HOẠT ĐỘNG 4: THẢO LUẬN

a. Mục tiêu: Củng cố quy trình trước khi thực hành độc lập.

b. Nội dung: Nhóm xử lý các tình huống: bố cục lệch; vật thể sai tỉ lệ; bóng đổ không thống nhất; sắc độ chưa phân biệt; nét quá đều hoặc quá đậm.

c. Sản phẩm học tập: Phương án sửa lỗi gắn với từng bước của quy trình.

d. Tổ chức thực hiện:

Bước 1. GV chuyển giao nhiệm vụ: Phát các tình huống/lỗi mẫu và yêu cầu nhóm xác định lỗi thuộc bước nào, cách điều chỉnh.

Bước 2. HS thực hiện nhiệm vụ: Thảo luận, ghi phương án sửa; liên hệ quy trình 5 bước.

Bước 3. Báo cáo, thảo luận: Đại diện nhóm trình bày; nhóm khác phản biện hoặc bổ sung.

Bước 4. Đánh giá: GV tổng kết, giao HS chuẩn bị giấy, chì/than và lựa chọn vật mẫu cho tiết thực hành.

